

ERZURUM-AŞKALE, KARASU-2 HES İŞ KAZASI İNCELEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

1-Konu: Erzurum İli Aşkale İlçesi'nde kurulan Karasu-2 Hidroelektrik Santrali (HES) gölet alanı içinde kalan enerji nakil hatlarında meydana gelen arızayı giderme çalışmasında 5 işçinin hayatını kaybettiği olayla ilgili teknik ve idari yönden inceleme yapılması.

2-Açıklama: 3 Nisan 2012 tarihinde, biri Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş. (TEDAŞ) personeli diğerleri TEDAŞ taşeron şirketi çalışanı 5 işçi, Karasu-2 HES gölet alanı içerisinde yaşanan elektrik arızasına müdahale amacıyla gölet alanına Aşkale Belediyesi'ne ait deniz bisikletiyle girmişler ve uğradıkları kaza sonucunda boğularak hayatlarını kaybetmişlerdir.

Kamuoyunda infial uyandıran olayın teknik ve idari yönden incelenerek raporlanması amacıyla, Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) Yönetim Kurulu tarafından görevlendirilen heyet, 18-19 Nisan 2012 tarihlerinde Erzurum ve Aşkale'de ilgililerle görüşmüş, yerinde teknik incelemelerde bulunmuştur.

5 işçinin yaşamını yitirmesinde, çok sayıda kişi ve kurumun ağır ihmali bulunduğu gibi, enerji sektörünün piyasaya açılması sonucunda şirketlerin kar hırsıyla hareket etmeleri, sektörde tüm faaliyetlerin kamusal denetimden yoksun bırakılması ve kurumlar arasında eşgüdüm kalmaması, bütüncül bir planlama anlayışının bozulması gibi yapısal nedenler bariz göz ardı edilemeyecek şekilde öne çıkmaktadır.

Mülkiyet ve işletmesi Aras Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi'ne (Aras EDAŞ) ait biri Çat İlçesi'ni, diğeri bölgedeki köyleri besleyen iki ayrı enerji nakil hattının 5 adet demir direği Karasu-2 HES gölet alanı içinde kalmıştır. Elektrik dağıtım şirketi olarak Aras EDAŞ'a ait beş direğin dışında, Karasu-2 HES'i elektrik sistemine bağlayan enerji nakil hattının da iki direği gölet alanı içinde bulunmaktadır.

Gölet alanının; Karasu-2 HES'in inşası ve su tutulmaya başlamasından önce kuru toprak zemin konumunda boş bir alan olduğu, 2011 yılının Haziran ayından sonra başlayan su tutma işlemi neticesinde bu alanın gölet haline dönüştüğü öğrenilmiştir. Aras EDAŞ'a ait olan ve uzun yıllar önce tesis edilen enerji nakil hattı direklerinin temel betonları normal arazi (kuru toprak zemin) şartlarına göre yapılmıştır.

Temel betonlarının özelliğinden dolayı, Aras EDAŞ'a ait enerji nakil hatları direklerinin sulu bir zeminde veya su içinde kalması teknik olarak mümkün olmadığından, zaman içinde yatması veya devrilmesinin kaçınılmaz olacağı aşikardır. Nitekim söz konusu iş kazası da, gölet alanı içinde kalan direklerin yatması sonucu ortaya çıkan arızanın giderilmek istenmesi sonucu yaşanmıştır. Kaldı ki 31 Mart 2012 tarihinde Çat İlçesi'ni besleyen ve gölet içerisinde kalan enerji nakil hattında direk yatması neticesinde oluşan tehlike, bir anlamda 3 gün sonra diğer hatta meydana gelen arızanın ve yaşanan dramın habercisi olmuştur.

Aras EDAŞ'a ait iki ayrı enerji nakil hattının Karasu-2 HES gölet alanında kalan direklerinde oluşan arızayı gidermek amacıyla arıza mahalline iki ekip halinde 11 işçi gönderilmiştir. 11

işçiden gölete giren Aras EDAŞ Çalışanı Mustafa Arifoğlu ile taşeron şirket çalışanları Feridun Öztürk, Ahmet Sait Turan, Şahin Baykal ve Rıdvan Takım, deniz bisikletinin ters dönmesi sonucu suya düşmüş ve hayatlarını kaybetmişlerdir. Olayın en dramatik yönlerinden biri de arıza gidermeye giden işçilerin esasen bir imkansıza gitmeleridir. Gölet içerisinde devrilmiş direkte arıza gidermeye elverişli ne araçları ne de ekipmanları bulunmaktadır. Tek araçları altlarındaki deniz bisikletidir ve o da buzlara çarparak parçalanmıştır. Bunun dışında yan yatmış ve telleri su içine gömülmüş direk üzerinde yapılabilecek herhangi bir işlem yoktur. Söylenenlere göre, direk içerisindeki telleri, elleriyle boşa çıkartacaklar ve böylece yükselmesini sağlayacaklardır. Oysa bu imkansızı başarsalar bile, gergin tellerin yaylanması sonucu farklı bir ölümle yüz yüze gelmeleri kaçınılmaz olacaktı. Arızayla ilgili yapılacak olan şey kısa vadede gölet içerisindeki direklerin enerjiden arındırılması ve enerjisiz kalan bölgenin başka hatlar üzerinden beslenmesi, uzun vadede ise bu direklerin güzergahının değiştirilmesidir. Yani hiçbir şekilde devrilen direklere müdahale edilmemesidir.

Olay; iş güvenliği ve kurtarma çalışmaları açısından olmaması gereken tüm olumsuzlukları bünyesinde taşıması nedeniyle literatüre girecek niteliktedir.

Yukarıda yapılan kısa tespitlerden sonra 5 kişinin hayatını kaybettiği süreçle ilgisi olan kişi ve kuruluşlara ilişkin tespit ve değerlendirmeler aşağıdadır. Buna göre:

2.a- İdeal Enerji Üretim Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi: Karasu-2 HES, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan (EPDK) alınmış üretim lisansı ile çalıştırılan, işletmesi Akfen Holding bünyesindeki İdeal Enerji Üretimi Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ne ait olmak üzere, hidrolik potansiyelden yararlanılarak elektrik üreten bir santraldir. Santral; gölet alanında biriken suyun yaklaşık 6 km'lik açık bir kanaldan taşınması ve kanal sonundaki yaklaşık 30 metrelik kot farkından (düşüden) yararlanacak şekilde projelendirilmiş ve tesis edilmiştir. Karasu Nehri suları, sonradan oluşturulmuş gölet alanında biriktirilmekte ve belli bir debide açık kanal içinden santral alanına ulaştırılarak üretimin sürekliliği amaçlanmaktadır.

Şirketin, Karasu-2 HES ile ilgili mekanik, elektrik, mimari ve su yapıları gibi projeleri hazırlamış ve ilgili idarelere onaylatmış olması gerekmektedir. Dolayısıyla santral alanı ile ilgili tüm teknik bilgilere HES işletmesi şirket sahiptir. HES üretimini elektrik sistemine aktarmak amacıyla inşa etmiş olduğu enerji nakil hattının projesini onaylatarak ve geçici kabulünü ilgili kamu idaresine (Aras EDAŞ) yaptırarak işletmeye alınmasını sağlamıştır. İnşa ettirmiş olduğu enerji nakil hattının 2 adet direği mevzuata ve teknik gerekliliklere aykırı olsa da, gölet alanı içinde kalacağı şirket tarafından proje safhasında bilindiği için söz konusu direklerin boylarının ve temel betonlarının bu konularına uygun şekilde yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Ancak özellikle gölet alanı içinde kalan Aras EDAŞ'a ait hatların direklerinin kuru zemine uygun yapıldığı ve gölet içerisinde kalması halinde çeşitli sorunlar yaşanacağı da bilinmektedir. Dolayısıyla bu direklerin deplasesi (güzergâh değişikliği) konusunda aynı hassasiyet gösterilmemiş ve bir an önce ticari işletmeye geçilmesi adına can ve mal güvenliği sağlanmamış bir bölgedeki elektrik sistemi (HES) işletmeye alınmıştır. 2011 yılının Ekim ayında deplase projeleri Aras EDAŞ'a onaylatıldığı halde, olay tarihine kadar bu işlemin yapılması için de hiçbir adım atılmamıştır. Yaklaşık 15-20 günlük bir çalışmayla gerçekleştirilecek güzergâh değişikliği, proje onay tarihinden sonra bile yapılmış olsaydı, yaşanan bu acı olay hiç gerçekleşmeyecekti.

Bir elektrik üretim santralının üretim lisansında, santral sahasıyla ilgili tüm güvenlik önlemlerinin alınması görev ve sorumluluğu, lisans sahibi şirkete aittir. Üretim lisanslarında sahanın güvenliğiyle ilgili hüküm şu şekildedir:

“Lisans sahibi; çevrenin korunması, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili her türlü tedbiri alır. Lisans sahibi; üretim tesisini güvenli bir şekilde işletir ve mevzuat hükümleri çerçevesinde her türlü emniyet tedbirlerini alır. Lisans sahibi; tesislerin gerek inşası ve işletilmesi gerekse ek yatırımları sırasında kamuya, çevreye, gerçek ve tüzel kişilere ait taşınır ve taşınmazlara zarar verilmemesi, can ve mal kaybına sebep olunmaması için gereken bütün tedbirleri alır.”

Üretim lisansında yer alan güvenlik düzenlemesi gereği olarak, Karasu-2 HES Sahası içerisinde alınması gereken tüm güvenlik önlemlerinin İdeal Enerji tarafından gerçekleştirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bu itibarla, Karasu-2 HES gölet alanına henüz su toplanmadan, TEDAŞ’a ait enerji nakil hatlarının gölet sahasından deplase edilmesi ve ancak ondan sonra su tutulmaya başlaması gerekmektedir. Bu zorunluluğa HES işletmecisi şirket uymadığı gibi, HES projesinin ve enerji nakil hatlarının bu şekilde onay ve kabulünün yapılmış olması da önemli bir eksiklik oluşturmaktadır. Bu durumun ötesinde sahanın teknik olarak izlenmesi sonucunda, gölet alanının halen tehlike arz etmeye devam ettiği ve hiçbir güvenlik önlemi alınmadığı gözlenmiştir. Önümüzdeki süreçte gölet alanında çeşitli sorunlar yaşanması ihtimali yüksektir. Gölet alanı yakınında Sarıbaba Köyü bulunmakta, çimento fabrikasının lojmanları yer almakta ve bu yerleşim yerlerinde yaşayan halkın gölete yaklaşmasını engelleyecek herhangi bir tedbir alınmadığı gibi, uyarı levhası dahi bulunmamaktadır.

TEDAŞ’a ait olan enerji nakil hatlarının gölet üzerinde bulunan bölümü üzerinden enerji nakli durdurulmuş olmakla birlikte, İdeal Enerji’nin işletme sorumluluğunda olan iki adet enerji nakil direğinin gölet içerisinde yer alması, bu kesimde meydana gelecek herhangi bir arızaya müdahale sırasında yeni sorunların yaşanması ihtimalini sıcak tutmaktadır. Gölet alanı içerisinde yaşanacak bir arızaya müdahale edilecek nitelikte ekipman bulunmamaktadır. Yüksek Gerilim (YG) Dağıtım Hatları Proje Teknik Şartnamesi ile YG Dağıtım Hatları ve Dağıtım Merkezleri Etüd Aplikasyon Teknik Şartnamesi’ne aykırı olarak yapılmış bu direklerin de enerjiden arındırılması ve mutlaka gölet alanı dışına taşınması gerekmektedir.

2.b- Temel Enerji Limitet Şirketi: Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.’nin, içinde Aşkale İlçesi’nin de yer aldığı Erzurum İli’ne bağlı dört ilçede; 2011 yılının Ocak ayında yapılan ihale sonucu *“İdare’nin sorumluluk alanı içerisindeki ve İdare’nin sorumluluğundaki AG ve YG (OG) elektrik dağıtım şebekelerinin; arıza onarımı, periyodik bakımı, montajı, demontajı, güzergâh değişikliği, karakteristiğinin değiştirilmesi, şebekelerin ıslahı amacıyla kapasite artırımlarının yapılması işleri ile bu işlerle ilgili malzeme (Özel Şartnamede belirtilen) giderleri, montaj, demontaj ve demontajdan montaj işlerinin işçilik ve nakliye giderleri Yükleniciye ait olmak üzere bu şartname, sözleşme ve eklerine, proje, kroki ve planlara, yürürlükteki mevzuata, teknik ve sanat kurallarına uygun yapılması”* işini üstlenen Firma Temel Enerji Ltd. Şti.’dir.

Sözleşmenin 5. Maddesi’ne göre üstlenmiş olduğu işin tanımı içinde ve sözleşmenin eki olan Özel Şartname’nin 4.1.6 Maddesi ile sözleşme eki Teknik Bakım Talimatı’nda yer almasına karşın firma iş kazasının yaşandığı gölet alanı içinden geçen ve su içinde kalan direklerin güzergâh değişikliği ile ilgili teklifte bulunmamış ve yapılmasını sağlamamıştır.

Ayrıca, sözleşme eki olan Özel Şartname’nin 5.1 Maddesi’ne göre kazanın yaşandığı alana gönderilen toplam 11 kişiden oluşan iki ekip için; *“iş mahallinde işin yapımı öncesinde, esnasında ve sonrasında alınması gereken her türlü iş sağlığı ve güvenliği, işçi sağlığı ile*

ilgili tedbirlerin alınması” gerektiği halde, bu hususa uyulmadan söz konusu personelin kim tarafından görevlendirildiği, üzerinde durulması gereken bir konudur.

Aynı şekilde, sözleşme eki olan Özel Şartname'nin 7. Maddesi'nde belirtilen “*Çalışma Müsaadesi İsteği Formu*” ve “*Enerji Kesme Formu*” gibi kayıtların tutulup tutulmadığı bilinmemektedir. Benzer kayıtların hangi periyotlarda yazılı olarak Aras EDAŞ'a verdiği de sorgulanması gereken bir konudur. Özel Şartname'nin 9. Maddesi'nde yer alan “*İş Güvenliği*” ile ilgili kuralların uygulamasına ait çok ciddi ihmallerin ve yetersizliklerin olduğu olayın gelişiminden anlaşılmaktadır.

2.c- Aras Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi: Erzurum İli ile birlikte 7 ili kapsayan bir bölgede elektrik dağıtım sisteminin işletilmesinden görevli idari anlamda Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş'ne (TEDAŞ) bağlı bir kuruluştur. Elektrik enerjisinin kesintisiz, güvenli ve kaliteli olarak tüketicilere sunulmasından sorumludur.

Aras Elektrik Dağıtım A.Ş., sorumluluğunu taşıdığı bölge içindeki elektrik dağıtım şebekesine ait bir kısım görevini, “*AG-YG Elektrik Dağıtım Şebekelerinde Arıza Onarım ve Bakım İşleri İçin Teklif Birim Fiyatlı Hizmet Alımı Sözleşmesi*” kapsamında Temel Elektrik Ltd. Şti.'ne taşeron şirket olarak ihale etmiştir. Söz konusu ihale süreci 2011 yılının Ocak ayında tamamlanmış ve taşeron şirkete 2011 yılı Mart ayında yer teslimi yapılmıştır. Sözleşmenin eki olan Özel Şartname'nin 22.2 Maddesi'ne göre, şebeke hakkında tecrübe kazanılarak işe alılabilmesi için taşeron şirket tarafından oluşturulan ekiplerin 6 ay süre ile elektrik dağıtım şirketi tarafından belirlenen personel ile birlikte çalışması öngörülmektedir. Tecrübe edinilmesi amacıyla öngörülen bu süre 2011 yılının Eylül ayında sona ermiştir. Buna karşın gölet alanında hayatını kaybeden Aras EDAŞ çalışanı işçinin, gölet alanına neden gittiği veya kim tarafından görevlendirildiği belirsizliğini korumaktadır.

Can ve mal emniyeti açısından, görev ve sorumluluk alanı böylesine hassasiyet taşıyan bir kamu şirketinin, gerek şirket gerekse il müdürlüğüne ait idari yapılanmalarına bakıldığında da dikkat çekici özellikler taşıdığı görülmektedir. Erzurum İl Müdürlüğü yönetim kademesi, elektrik dağıtım şebekesinin sevk ve idaresini üstlenecek mesleki yeterliliğe ve ehliyete sahip olmayan kişilere teslim edilmiştir. İl müdürlüğünün sorumluluğu idari bir personel, aynı şekilde teknik müdür yardımcılığı sorumluluğu da fen adamı yetkilerine haiz yetkisiz bir tekniker personel tarafından üstlenilmiştir. İşletmenin çeşitli kademelerinde çalışan ve bu arada tüm teknik sorumlulukları üstlenen mühendis unvanlı kadroların karar alma ve yönetme eylemleri de yönetim kademesindeki bu kişilerin talimatlarına göre gerçekleştirilmektedir. Soruşturma kapsamında tutuklanmış olan işletme müdürü sorumluluğunu taşıyan mühendis personel de dahil olmak üzere, teknik kadroların tamamına yakını sorumluluklarını asli kadroları ile değil, görevlendirme suretiyle yerine getirmektedirler.

Dağıtım şirketinde elektrik mühendislerinin başka mesleklerden yetkisiz kişilerin sevk ve idaresi altında bulunmaları, teknik konularda mühendislik çözümlerinin üretilmemesine, bu çözümleri anlama olanağı bulunmayan idarecilere çözüm önerilerini kabul ettirememesi gibi sorunlara neden olmaktadır. Şirket tepesinde teknik konular dahil bütün idareyi elinde bulunduran liyakatsiz bir ekip, elektrik mühendisliği mesleğinin tüm hak ve yetkilerini gasp etmiş, proje onayları dahil mühendislerin yetkisinde bulunan konularda imza atmaktadırlar. Her türlü yetkinin bu idari yapıda toplanmış olması, ister istemez beraberinde mühendise olan saygı ve güvenin kaybolmasına, mesleki hiyerarşinin yerini idari otoritenin almasına yol açacaktır.

Bu koşullar altında görev yapan elektrik mühendislerinin, kendilerine olan özgüvenin de zaafa uğradığı, altta görev yapan teknik personelin sevk ve idaresini gereği gibi yapamadıkları anlaşılmıştır. Sürekli olarak üstlerinde bulunan idarecilere bağımlı bir davranış şekli içine sokulmuş olan ve bu koşullarda mesleğine küsmüş görünen mühendislerin ya daha önce karşılaştıkları başka bir ile sürgün edilme korkusu yaşadıkları ya da kendi istekleri ile başka kurumlara geçmek için kulis yaptıklarına tanık olunmuştur.

Mühendislik mesleğinin değersizleştirilmiş olmasının bir sonucu olarak, kurum içerisinde esas kaybolan değerin bilime, eğitime, bilgiye olan inanç olduğu gözlenmiştir.

Elektrik dağıtım işletmesinin sevk ve idaresinden sorumlu yönetim kadrosuna; mesleki yeterlilik, liyakat ve deneyim göz önüne alınmadan, siyasi tercihlerle yapılan atamaların, zaman içinde bu tür olayların ve iş kazalarının yaşanmasını kaçınılmaz kıldığı da açıktır. Ele alınan olayda, işçileri gölet içerisindeki arızaya kimin gönderdiği bilinmemektedir. Aksi halde iddia edildiği gibi işçiler kendiliklerinden gitmişlerse, bu şekildeki bir çalışma tarzı da kurum içerisinde mesleki hiyerarşinin bulunmadığını açıkça gözler önüne sermektedir. Bu durumda sorunlar ve çalışanlar kendi başlarına bırakılmış görünmektedir.

TEDAŞ'a bağılı çeşitli dağıtım şirketlerinde, elektrik mühendisi olması zorunluluğu bulunan kimi teknik görevlere ısrarla başka mesleklerden kişilerin getirildiğine daha sık tanık olunmaya başlanmıştır. Dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesiyle birlikte bu sorunların daha da artması, mesleki liyakat ve kariyere sahip kişilerin değil, işletmeyi karlı bir şekilde idare edecek kişilerin bu görevlere atanması, iş güvenliği ve teknik gerekliliklerin hiçe sayıldığı ve bu yolla çalışanların can güvenliklerinin tehlikeye atıldığı bir ortam yaratmaktadır. Enerji Bakanlığı ve TEDAŞ'ın bu sürece derhal müdahale etmesi, teknik konularda uzman kişilerin görev yapmasını sağlayacak tedbirleri acilen almaları gerekmektedir. Aksi halde Erzurum Aşkale'de yaşanan felaketin daha büyüklerini yaşamak kaçınılmaz olacaktır.

2.d- Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi: Genel Müdürlük organizasyon yapısına sahip, Aras EDAŞ'ın bağılı olduğu bir kamu şirkettir. TEDAŞ Genel Müdürlüğü'ne bağılı bölgesel elektrik dağıtım şirketleri, TEDAŞ tarafından hazırlanan tip sözleşmeler kapsamında sorumlulukları altındaki bir kısım işlerini hizmet alım ihalesi yapmak suretiyle özel şirketler eliyle yürütmektedirler. Aras EDAŞ'ın Temel Enerji Ltd. Şti'ne devrettiği arıza onarım ve bakım işleri de bu kapsamda ihale edilmiştir.

TEDAŞ Genel Müdürlüğü'nce hazırlanarak, bağılı şirketlerince uygulanan bu ve benzer şartnamelerde işin ekonomik yönü göz önüne alınırken, ne yazık ki işçi sağlığı ve iş güvenliği konusu en düşük seviyede tutulmuştur. Bunun en somut örneği Karasu-2 HES olayında yaşanmıştır. Erzurum İli'nin 4 ilçesi ve bu ilçelere bağılı onlarca köy yerleşimini besleyen enerji nakil hatlarının içinde bulunduğu şebekenin koordinatörlüğüne bir elektrik veya elektrik-elektronik mühendisi yeterli görülmüştür.

TEDAŞ teknik bir alanda faaliyet gösteren kuruluş olma niteliğini, Özelleştirme İdaresi'ne bağılı, gözden çıkarılmış bir kuruluş görüntüsüne bırakmış; faaliyet gösterdiği alanda söz sahibi kuruluş olmaktan çıkmış ve yılların deneyimli kadroların yerinin özel sektörden hizmet alımlarıyla doldurulan bir yapıya dönüşmüştür. Tüm elektrik dağıtım altyapısının mülkiyetine sahip olan TEDAŞ'ın, bu yapının sağlıklı bir şekilde işletilmesi, korunması ve iyileştirilmesi için genel düzenlemeler yapması ve tüm uygulamaları yerinde denetlemesi gerekirken, bu kuruma hemen hiçbir görev biçilmemiş; kadroları boşaldığında iptal olunan atıl bir kurum olarak, siyasi tercihlerin ön plana çıktığı personel politikaları ve taşeronlaşma görevleriyle

uğraşmaktadır. Ele aldığımız Aşkale felaketinde de, özensiz bir taşeronlaşma, sadece para toplayan bir ilçe işletmesi ile TEDAŞ'ın enerji altyapısı üzerinde hiçbir uğraşının bulunmadığı görülmektedir. Mevzuat gereğince, dağıtım şirketlerinin her il ve ilçede, elektrik şebekesinin sorumluluğunu üstlenecek en az bir elektrik mühendisi bulundurması gerekirken, örneğin TEDAŞ'a bağlı Aras Aşkale İşletme Şefliği'nde biri tahsilat görevlisi 3 personel bulunmaktadır.

2.e- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu: Elektrik piyasasını düzenlenmek ve denetlenmek üzere kurulmuş olan EPDK, geçmişte yaşanan iş kazalarında olduğu gibi bu olayda da sessiz kalmaktadır. Oysa kamu adına verilen su kullanma hakkı, kamulaştırma hakkı gibi imtiyazlarla inşa edilen elektrik üretim, iletim ve dağıtım tesislerinin kamu adına denetimlerinde de sorumluluğu olması gerekmektedir. Kamu adına yapılan tüm elektrik tesisi yatırımlarını piyasacı bir anlayışa terk eden bir kamu idaresi olarak yaşanan iş kazalarında da sorumluluğunun olduğu düşünülmektedir. Nitekim enerji sektöründe faaliyet gösteren tüm şirketlerin, EPDK'dan almış oldukları lisans hükümleri çerçevesinde hareket etmeleri zorunluluğu bulunmaktadır. Lisans hükümlerinin ihlal edilip edilmediğinin denetiminin de yine EPDK eliyle gerçekleşmesi gerekir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, üretim şirketlerinin lisanslarında güvenlikle ilgili tedbirler alma yükümlülüğü üretim şirketlerine verilmiştir. Bu yükümlülüğün gereğinin yerine getirilip getirilmediği EPDK eliyle sürekli denetlenmesi gerekirken, ölümlü bir olayın gerçekleştiği İdeal Enerji'ye ait Karasu-2 HES'de şirketin lisans hükümleri çerçevesinde tüm güvenlik tedbirlerini alıp almadığını bugüne kadar tespit etmeli ve lisansa aykırı bir durumun varlığı halinde gerekli yaptırımlar uygulanmalıydı. Tabii ki faaliyetlerin şeffaf bir yönetim anlayışı içerisinde gerçekleşmesi zorunluluğu karşısında, EPDK'nın tüm bu bilgileri kamuoyu ile paylaşması da gerekmektedir.

Söz konusu Karasu-2 HES için Kurum'a verilen termin planları ve tesis tamamlanma süresi ile santralin işletmeye alınma süreci mutlaka irdelenmelidir. Santralin; biran önce üretime geçerek para kazanmak uğruna hat güzergah değişiklikleri de dahil olmak üzere gerekli güvenlik tedbirleri alınmadan işletmeye girmesinin söz konusu olup olmadığı kamuoyuna açıklanmalıdır. Ayrıca İdeal Enerji Üretim Ltd. Şti'nin gölet alanında kalan direklerin güzergâh değişikliğinin yapılamamasından dolayı HES'in işletmeye alınmasında gecikme olup olmadığına ilişkin EPDK, TEDAŞ (Aras EDAŞ) ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na başvuruda bulunarak gecikmeden kaynaklanacak olası ticari zararının karşılanması talebinde bulunup bulunmadığı belirlenmelidir. Aksi halde Karasu-2 HES'i inşa eden şirketin bu konudaki ihmalinin gündeme getirilmesi gerekmektedir.

2.f- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: Elektrik kuvvetli akım tesislerinin kurulmasının, işletilmesinin ve bakımının, can ve mal emniyeti bakımından güvenlikle yapılması, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yayımlanan *“Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği”* nin amaç ve kapsamını oluşturmaktadır.

Özellikle insan hayatının önemine vurgu yapılan bu yönetmelikte yer alan hükümler, kurulacak tüm elektrik tesislerinin projelendirilmesi, tesis edilmesi, kabul işlemlerinin yapılması ve işletilmesi sürecini kapsamaktadır. Bu Yönetmeliğin *“Kuvvetli akım tesislerinin güvenliği”* başlıklı 5. Maddesi *“Kuvvetli akım tesisleri her türlü işletme durumunda, cana ve mala herhangi bir zarar vermeyecek ve tehlike oluşturmayacak bir biçimde yapılmalıdır”* hükmüne amirdir. Bu Yönetmelik hükümlerinin yürütülmesinden de Bakanlık sorumludur. Bakanlık bu görevlerinin bir bölümünü ve tamamını ilgili kamu kurumlarına devretme yetkisine de sahiptir.

Nitekim santral projelerinin onayı ve geçici kabul işlemlerinin Bakanlık tarafından yapılması gerekirken, santralin dağıtım gerilimi seviyesinden elektrik sistemine bağlantısını sağlayan enerji nakil hattının proje onayı ve geçici kabul işlemleri, yine bir kamu kuruluşu olan Aras EDAŞ tarafından yapılmıştır.

Santralin elektrik sistemine bağlantısını sağlayan (halen 2 direği gölet alanı içinde yer alan) enerji nakil hattının geçici kabulü aşamasında gölet alanında su bulunmadığı belirtilmektedir. Ancak santralin inşaat, mekanik ve elektromekanik aksamının Bakanlık tarafından yapılan geçici kabulü aşamasında gölet alanında su tutulduğu ve mevcut enerji nakil hattı direklerinin su içinde kaldığının görüldüğü veya bilindiği ifade edilmektedir.

Şayet süreç birbirinden kopuk bir görev anlayışı içinde yukarıda ifade edildiği şekilde işletildiyse burada da Bakanlık adına çok ciddi bir Yönetmelik ihlalden ve ihmalden söz etmek gerekmektedir. Zira Bakanlık tarafından yapılan geçici kabul aşamasında gölet alanında su tutulmuş olması halinde “*Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği*” kapsamında ifade edilen can ve mal (enerji nakil hatlarının deplasesi yapılmadığından) emniyeti ile ilgili şartlar sağlanmamış olduğu için santralin işletmeye alınmaması; dolayısıyla geçici kabul işleminin yapılmaması gerekmektedir.

Karasu-2 HES ile ilgili bir başka önemli konu ise santral projesinde hangi bölümlerin yer aldığıdır. Gölet alanının santral projesi içinde yer alıp almadığı merak konusudur. Çünkü kurulu gücü ve birincil kaynak durumu göz önüne alındığında Karasu-2 HES tipi santraller yıllık su gelirlerine bağlı şekilde mevsimsel olarak çalışan akarsu santralleridir. Regülâtör olarak kullanılmakta olan gölet alanının da mevcut santral projesi içinde yer alması ve gerek inşa aşamasında gerekse kabuller aşamasında bu hususun bir bütünlük içinde göz önüne alınması gerekmektedir. Şayet gölet alanı proje içinde mevcut ise projede gösterilen su kotu ile olayın olduğu gün gölet içindeki su kotunun da karşılaştırması yapılmalı ve şeffaf bir piyasa yapısı içinde de bu bilgiler kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

2.g- Olay Mahalline Giden Çalışanlar: Gölet alanında hayatını kaybeden 5 işçiden biri Aras EDAŞ'ta, diğer 4 işçi ise Aras EDAŞ adına hizmet üreten Temel Enerji Ltd. Şti.'nde İş Kanunu'na bağlı olarak görev yapmaktadırlar. Gölet alanına Temel Enerji Ltd. Şti.'den toplam 10 personel sevk edilmiştir. İş güvencesinden yoksun, sendikasız ve düşük ücret karşılığında olsa bile bir iş yerinde çalışıyor olmanın buruk mutluluğunu yaşayan 10 işçinin, iş güvenliği ve kişisel güvenlik malzemelerinden yoksun olarak gölet alanına kendi kararları ile gitmeleri olanaklı görünmemektedir. Aynı şekilde, Aras EDAŞ çalışanı ve yaklaşık 30 yıllık hizmeti olduğu ifade edilen personelin de mesai saatinin dışında ve görevi olmadan söz konusu arıza mahalline gitmesi ve arızaya müdahale etmek istemesinin arkasında bir yönlendirme olduğu düşünülmektedir.

3-Sonuç: 4628 sayılı Yasa ve ikincil mevzuatı ile oluşturulan elektrik piyasasında, birden fazla kurum ve kuruluşu ilgilendiren elim bir olay Erzurum İli'nin Aşkale İlçesi'nde yaşanmıştır. Elektrik üretip ticaretini yapmak üzere EPDK'dan lisans alan özel bir şirketin Erzurum İli'nin Aşkale İlçesi'nde inşa ettirdiği Karasu-2 HES'e ait gölet alanında 5 işçi hayatını kaybetmiştir.

Karasu-2 HES için ilgili şirketin EPDK'ya lisans başvurusu yapmasıyla başlayan işlemlere birçok kamu kuruluşu gerek görüşleriyle gerekse onaylarıyla müdahil olmuşlardır. Kamu kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği, kurumların salt kendi kurumsal yapılarını göz önüne alarak verdikleri görüşler ve onaylar, planlama anlayışında yaşanan dağınıklık ve

önceliklerden kaynaklanan plansızlık, yapılan yatırımın kamu denetiminden yoksun olarak yatırımcının tercihlerine bırakılması, özelleştirme uygulamalarının yarattığı güvencesiz ve ucuz iş gücüne dayalı taşeronlaşma gibi birçok neden bu elim olayı doğurmuştur.

Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.'ne ait enerji nakil hatlarının gölet alanı içinde kalan kısımlarının gölet alanı dışına deplase edilmesinin maliyeti yaklaşık 150.000.-TL civarındadır. Santral inşaatının başlangıcından bitimine kadar geçen aylar boyunca bu hatların deplase edilmesi önemsenmemiş 5 kişinin hayatı bir anlamda yaklaşık 150.000.-TL'ye feda edilmiştir.

Ne yazık ki, yapıp yapılmadığı tam olarak bilinmeyen geçici kabuller aşamasında da bu konu önemsenmemiş, can ve mal emniyeti sağlanmadan su tutulmuş ve para kazanma uğruna santralin bir an önce işletmeye girmesinin önü açılmıştır.

Anlatımlara göre; iş kazasının 03.04.2012 günü saat: 17.50-18.00 arasında olduğu, takriben 18.15 civarında da 155 ve 112 No'lu telefonlardan acil yardım çağrısı yapıldığı, belediye ve sivil savunmadan kurtarma talebinde bulunduğu belirtilmektedir. Su içinde yaklaşık bir buçuk saatten fazla bir süre kurtarılmayı bekleyen dört kişi, havanın ve buz tutmuş gölet suyunun da etkisiyle donarak çevrede olayı izleyen vatandaşların gözleri önünde yaşama veda etmişlerdir.

1. Olayla ilişkili olan Aras EDAŞ, İdeal Enerji Üretimi San.ve Tic.A.Ş. ve Temel Enerji Ltd. Şti.'nin 09 Aralık 2003 Tarih 25311 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "*İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği*"nde belirtilen güvenlik şartlarını hiçbir şekilde sağlamadığı anlaşılmıştır.
2. 25 Kasım 2009 Tarih 27417 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "*İşçi Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Tehlike Sınıfları Listesi Tebliği*" gereği olayın gerçekleştiği arıza gidermeye yönelik tamirat ve bakım işleri çok tehlikeli işler sınıfına girmekte ve A sınıfı iş güvenliği uzmanı bulundurulması zorunluluğunu gerekli kılmaktadır.
3. Arıza giderme çalışmalarına ilişkin risk analizi yapılmamış, riskin olay mahallinde (kaynağında) önlenmesi ilkesi yerine kaynakta risk yaratılmıştır. Yaşanan olayda iş güvenliğinin telaffuz edilmesi bile mümkün değildir.
4. Özelleştirmenin ülkemizdeki yaşanan sıkıntılarından olan iş paylaşımı bu kazada da kendisini göstermiş; işveren ile yüklenici (Aras EDAŞ ile Temel Enerji Ltd. Şti) arasında işin yaptırılması sorumluluğu karmaşası yaşanmış ve iş sahiplenilmeyip uzaktan kumandalarla çalışanların inisiyatifine bırakılmıştır.
5. Olayın birkaç gün öncesinde 31.03.2012 tarihinde Çat İlçesi'ni besleyen enerji nakil hattının gölet içinde kalan bir direği yıkılarak kazanın habercisi olmuş, ancak kaza gününe kadar bir planlama yapılmamış, hatta kaza sonrası enerji nakil hatlarının farklı yerlerden beslenmesi şeklinde alınan önlemler kaza öncesinde hiç düşünülmemiştir.
6. Kurumların sevk ve idaresinin siyasi tercihlere göre şekillendirildiğinin somut örneği Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.'nde görülmektedir. Elektrik enerjisinin dağıtımında sevk ve idareyi idari, teknik sorumluluğu ehliyetsiz ve yetkisiz elemanlara teslim eden yönetimler bir anlamda bu tür kazaların hazırlayıcıları konumundadırlar. Elektrik enerjisi dağıtımının sevk ve idaresinde, teknik olarak önemini ve özelliğini, elektrik

enerjisinde arıza gidermenin tehlike sınıfını bil(e)meyen veya bildiği halde bu yanlışları hazırlayanlar bu tür olayların faili konumdadırlar. Bunun içindir ki, idari anlamda doğrudan Erzurum İl Müdürlüğü'ne bağlı olması gereken İlçe İşletme Şefliği personelinin, mesai saati dışında arıza mahalline sevki ile ilgili ortada somut veriler bulunmamaktadır. Olay; hayatını kaybeden Aras EDAŞ personelinin, arıza onarım bakım firması personelini de peşine takarak adeta kendi inisiyatifi ile arıza mahalline gitmiş gibi bir yola sürüklenmek istenmektedir.

7. Karasu-2 HES'in elektrik sistemi ile bağlantısını sağlamak üzere İdeal Enerji Üretimi San. ve Tic. A.Ş. tarafından tesis ettirilen enerji nakil hattının 2 direği halen gölet alanı içindedir. Süreç içinde bu iki direk özelinde de; direklerin yatması, iletken kopması, izolatör patlaması gibi arızalara müdahale edilmesi söz konusu olacaktır. Dahası bu gibi arızalar, elektrik kaçağı oluşması nedeniyle de can kayıplarına yol açabilecektir. Bu direklerde de benzer kazaların yaşanması muhtemeldir ve gereken önlemler alınarak güzergahının değiştirilmesi can ve mal güvenliği açısından zorunludur.
8. Karasu-2 HES için etüd yapılmasından projelendirilmesine ve geçici kabulünün yapılarak işletmeye alınmasına kadar geçen süreçte, Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği'nde yer alan "*Kuvvetli akım tesisleri her türlü işletme durumunda, cana ve mala herhangi bir zarar vermeyecek ve tehlike oluşturmayacak bir biçimde yapılmalıdır*" hüküm yok sayılmıştır. Serbest piyasanın acımasız kuralları ile HES'in bir an önce üretime geçmesi sağlanmış, insanlar için can güvenliği bile göz ardı edilerek iş kazasına zemin hazırlanmıştır.

İşbu rapor mahallinde yapılan tespitler ve olayla ilgili kişilerle yapılan görüşmeler sonunda tanzim edilerek imza altına alınmıştır. 08.05.2012